

Aktuální vývoj welfare state – změny a reformní kroky

5HP201 – Sociální politika

LS 2018/2019

Ing. Lucia Bartůsková, Ph.D.

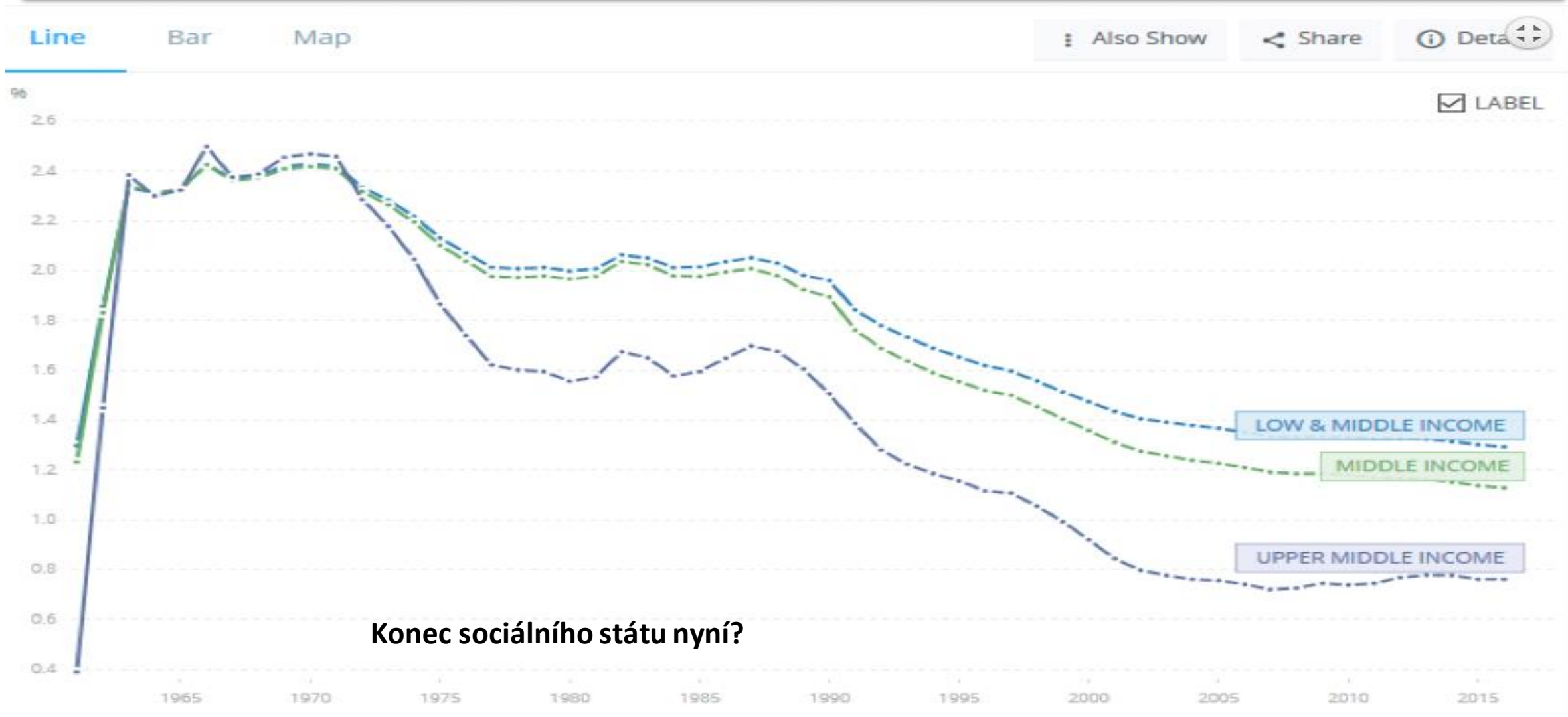
EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Sociální stát a populační růst

- **Může se sociální stát udržet bez populačního růstu?**
- integrace sociálních práv do práv lidských
  - Listina základních práv a svobod: „Občané mají **právo na přiměřené hmotné zabezpečení ve stáří a při nezpůsobilosti k práci**, jakož i při ztrátě živitele.“ Příkladem integrace sociálních práv do práv lidských je dnešní důchodové zabezpečení, které je dnes přirozeně považováno za nezbytnou součást práv lidských, kterou má stát chránit a zabezpečovat. V souvislosti s dlouhodobou udržitelností tohoto práva si ovšem musíme uvědomit jeho ekonomickou náročnost.
- dlouhodobá udržitelnost vs. ekonomická náročnost
- příznivý demografický vývoj
  - Téměř nezbytné pro řádný a ničím nerušený přerozdělovací proces v rámci současně nastavených sociálních **dávek je příznivý demografický vývoj ve společnosti.**

Sociální stát a populační růst

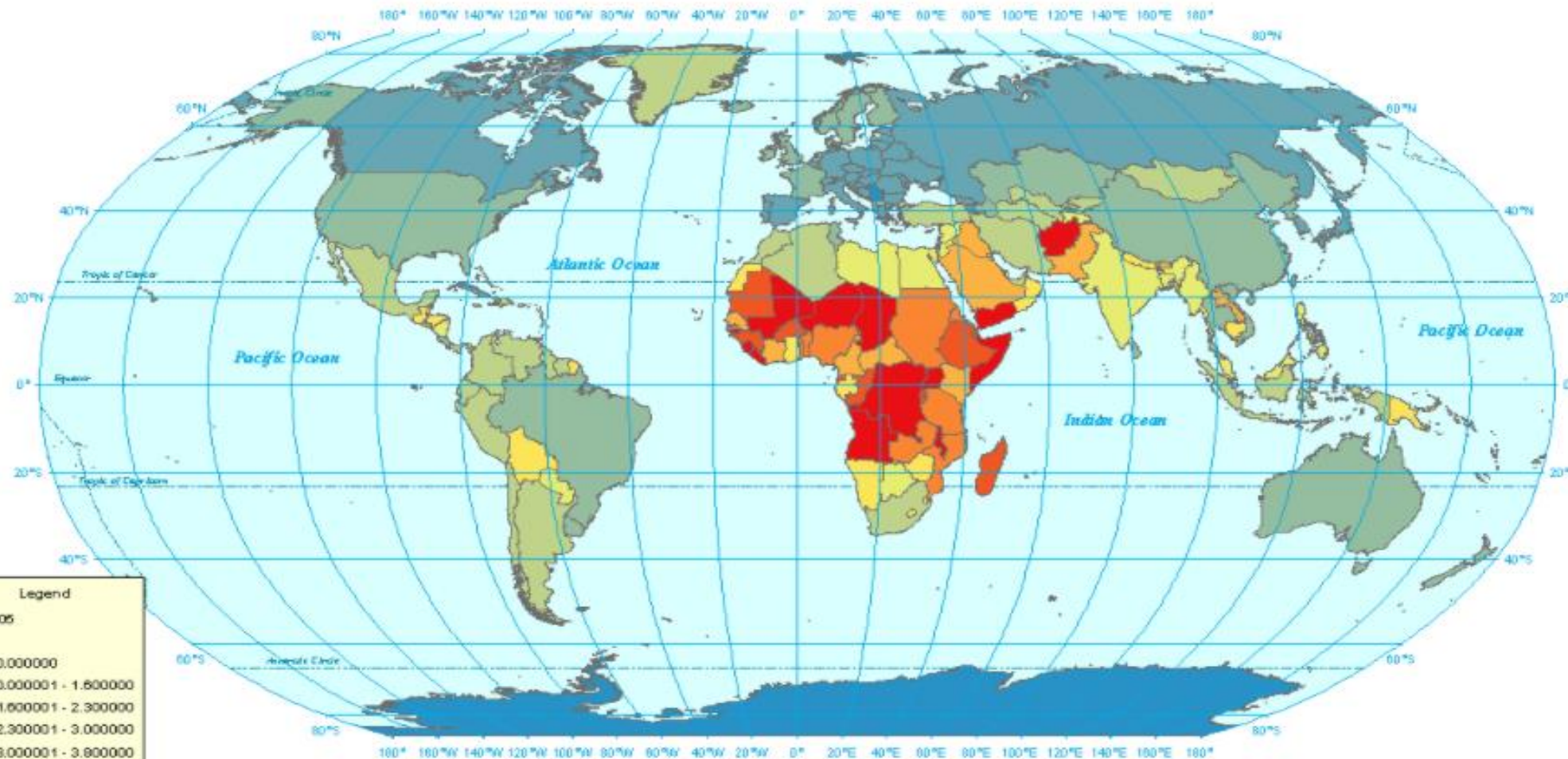

Sociální stát a populační růst

- prognózy růstu světové populace ukazují jiné vyhlídky než mnoho mediálních zpráv
- **růst světové populace i přes** některé předpovědi o přelidnění lidstva **neustále klesá**
- tento jev není viditelný pro rozvinuté země, ale překvapivě je identifikován i v **zemích světa druhého a třetího**

prostor pro otázku: „**Nakolik je relevantní obhajoba udržitelnosti welfare state přes migraci světové populace?**“

Plodnost ve světě

- Nejvyšší plodnost: Niger, Uganda, Mali, Somálsko, Burkina Faso, Etiopie
- Nejnižší plodnost: Singapore, Macao, Hong Kong, Taiwan, Jižní Korea,

Total Fertility Rate*

*Average number of births per woman based on current age-specific fertility rates

Sociální stát a populační růst

- možné vysvětlení lze vidět v **trendu v populačního růstu**
- zaznamenaný pokles celosvětového populačního růstu a jeho souvislost s výdaji sociálního státu na podporu obyvatelstva s nízkým a středním příjmem
- **paradoxní fenomén** – zvyšování všeobecné životní úrovně **koreluje** s poklesem míry plodnosti
- hlavní cíl welfare state v podobě zvýšení blahobytu, má za následek úpadek v populačním růstu
- bez pozitivního demografického růstu však bude obtížné hledat prostředky pro udržení sociálního státu
- výsledek: 1, konec welfare state v podobě, který je zná
2, nové zdroje financování přes migraci, inflační politiku, progresivní zdanění, apod.

Základní nepodmíněný příjem

- koncept **základního nepodmíněného příjmu** (jinak všeobecný základní příjem, univerzální základní příjem, občanský příjem, garantovaný příjem)
- podloženo ekonomickou teorií v dílech:
  - Bertrand Russell, Charles Fourier, John Stuart Mill a Milton Friedman , Philippe van Parijs
- myšlenky základního příjmu a jeho uvedení do praxe se v novodobé historii objevuje v souvislosti se čtvrtou průmyslovou revolucí
- stroje versus pracovní síla

Základní nepodmíněný příjem

- Základní charakteristiky nepodmíněného příjmu:
  - jedná se o pravidelné peněžní dávky vyplácené ve stejné výši všem lidem a bez jakýchkoli podmínek
  - má potenciál zjednodušit administrativu a byrokracii současného sociálního systému
  - má potenciál nahradit stávající systém sociálního zabezpečení
  - neexistuje dostatek empirických dat pro potvrzení všech rizik a výhod

Základní nepodmíněný příjem

- Základní charakteristiky nepodmíněného příjmu:
  - jeho zavedení bylo diskutováno i v ČR, Švýcarsko experimentovalo, ale nakonec odmítlo v referendu, ve Finsku a Kanadě byl proveden experiment na vybrané skupině obyvatelstva
  - průkopníci v experimentech byli v Kanadě v 70. letech (městečko Dauphin) a v Namibii v roce 2008
  - další země, které experimentovali se základním příjmem: Brazílie, Indie, USA

Velká Británie – universal credit

- Velká Británie začala se zaváděním universal credit v dubnu 2013
- Jedná se o pravidelnou měsíční (pro některé jedince ve Skotsku dvakrát do měsíce) platbu
- Universální příjem nahrazuje celkem 6 dosavadních dávek:
  - Child Tax Credit
  - Housing Benefit
  - Income Support
  - income-based Jobseeker's Allowance (JSA)
  - income-related Employment and Support Allowance (ESA)
  - Working Tax Credit

UC *Universal
Credit*

Velká Británie – universal credit

- Návrh konzervativců - dramatické okolnosti zavádění reformy
- Snaha omezit čerpání sociálních výdajů o 65 %
- Snaha o zjednodušení systému
- namířeno na nízkopříjmové domácnosti

Velká Británie – universal credit

- Standardní dávka - (£251.77)

Your circumstances	Monthly standard allowance
Single and under 25	£251.77
Single and 25 or over	£317.82
In a couple and you're both under 25	£395.20 (for you both)
In a couple and either of you are 25 or over	£498.89 (for you both)

- Extra platby za děti – (£231.67 , £277.08)

Velká Británie – universal credit

- Kritika zejména nastavení v souvislosti s čekací dobou
- Vyplácení dávky předchází čekací doba cca 6 týdnů
- Čekací doba může u některých klientů prohlubovat chudobu a zadluženost
- Kritika ze strany labouristů – úsilí o zrušení universální dávky

Velká Británie – universal credit

- Prozatím nejednoznačné dopady
- Pro hovoří zastánci včetně OECD – upozorňuje na rozpočtové úspory, které může zavedení nepodmíněného příjmu přinést
- Proti hovoří opozice a třeba i britské bytové družstvo *Housing Association* – data ukazují, že v 80 % případů neplacení nájemného je spojeno s univerzální dávkou

Finsko – nepodmíněný příjem

- Experiment začal v září 2016
- Délka trvání 2 roky
- Vzorek **2 000 nezaměstnaných osob** ve věku 25 až 58 let
- Výše měsíčního nepodmíněného příjmu - 560 eur (16 % průměrné finské mzdy)
- Na celý experiment je vyčleněno 20 milionů € s příslibem dalšího možného rozšíření (o dalších 40–70 mil. €) pro období 2019–2020
- Cílem je sledování **vlivu peněžních pobídek na rozhodování** nezaměstnaných o vstupu na trh práce
- Důvodem byla **míra nezaměstnanosti**, která se dlouhodobě pohybuje **nad 8,5 %** a je nejvyšší ze všech skandinávských států

Finsko – nepodmíněný příjem

- Nejistý, nepřesvědčivý průběh
- vláda oznámila, že experiment předčasně ukončí; později však toto oznámení dementovala
- Předběžné výsledky byly velmi stručné a obecné
- Předběžné výsledky experimentu **nepotvrdily větší motivaci k práci**
- Příjemci podpory pracovali pouze v průměru o ½ dne více než ti bez podpory z nepodmíněného příjmu

Finsko – nepodmíněný příjem

- Příjemci podpory vykazovali nestandardní chování ve výběru oborů pro rekvalifikaci
- Převládala preference „zajímavých“ oborů
- Účastníci se experimentu nedívali na reálnou uplatnitelnost oboru rekvalifikace v zaměstnání
- Výsledné chování překvapil organizátory experimentu

Finsko – nepodmíněný příjem

- Výsledky experimentu nebyli natolik přesvědčivé, aby se nepodmíněný příjem začal uplatňovat
- Diskutovaná délka experimentu – je dostatečná?
- Další experimenty ani výzkumy zaměřené na nepodmíněný příjem se neplánují

Kanada – nepodmíněný příjem

- Experiment začal v dubnu 2017
- Délka trvání 3 roky
- Vzorek **4 000 nezaměstnaných osob 16 – 64 let** v provincii Ontario
- Nepodmíněný příjem získá ten, jehož roční příjem byl nižší než 34 tisíc kanadských dolarů (v přepočtu cca 600 tisíc korun)
- Recipientům, kteří si najdou práci, se základní příjem krátí (za každý dolar z platu se nepodmíněný příjem sníží o 50 centů)

Kanada – nepodmíněný příjem

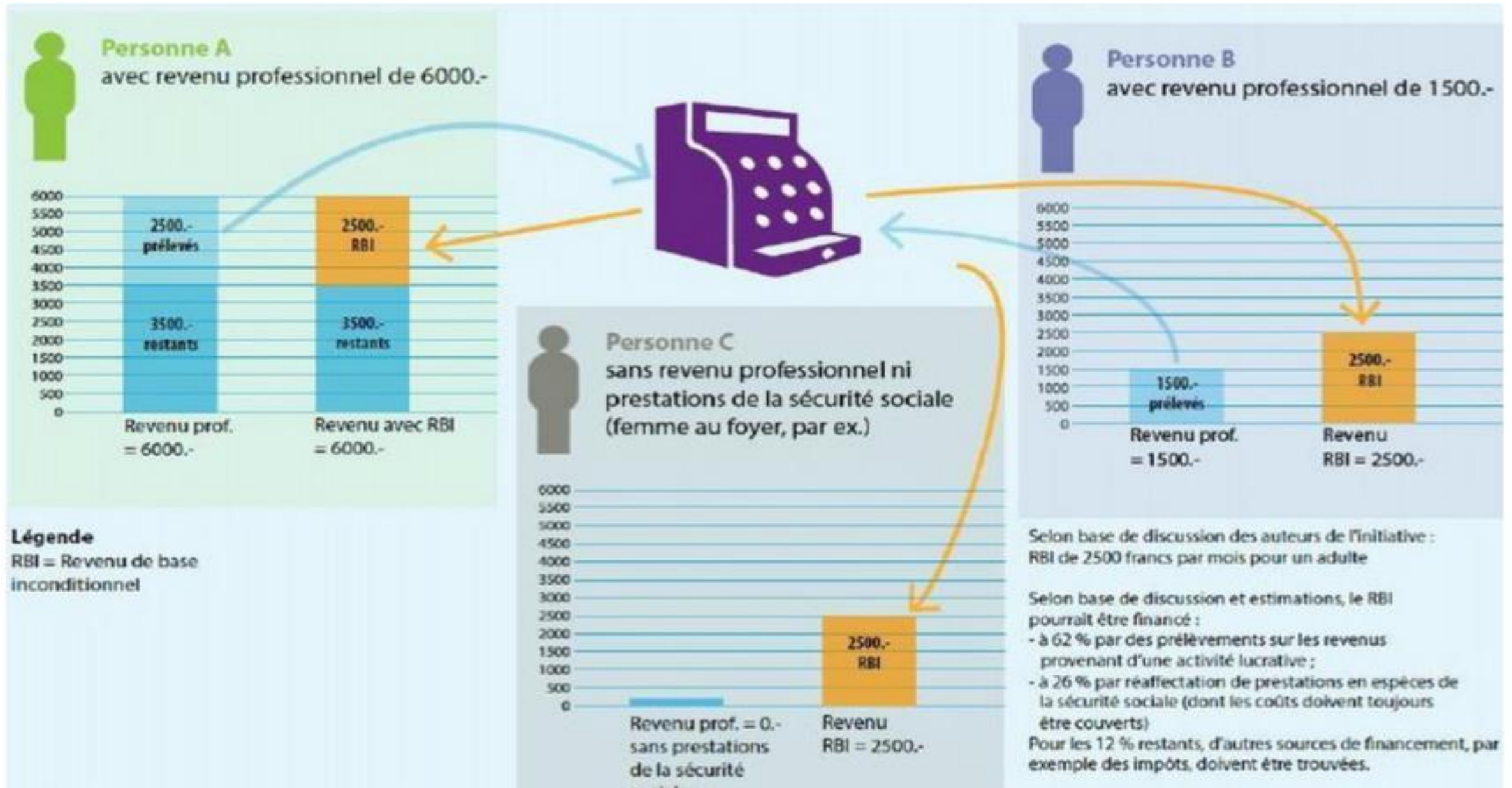
- V roce 2018 byl experiment zrušen
- Důvod: vysoké náklady, nefunkčnost
- Náklady na financování původního 3 – letého projektu by byly přibližně 150 milionů kanadských dolarů.
- V budoucnu se budou zaměřovat na osvědčené formy sociální pomoci (dávky rodinám s dětmi)

Švýcarsko – základní příjem

- Idea zavést základní příjem plošně pro celou populaci
- Základní příjem by se poskytoval všem bez ohledu na jejich majetkovou a příjmovou situaci
- Měsíční výše základního příjmu – 2 500 franků (cca 1/3 průměrné mzdy)
- Rodiče by za každé dítě dostávali navíc 625 franků (cca 15 400 korun)
- Celkové odhadované náklady – 25 mld. franků (cca 616 mld. Kč)

Švýcarsko – základní příjem

- Po provedené analýze vyplynulo, že by ze systému profitovali pouze ta část populace, jejíž výtěžky patří v zemi k nejnižším
- Polepšili by si lidé s měsíční příjmy nižšími než 2 500 franků.
- **Následující schéma** znázorňuje změnu v příjmech Švýcarů v důsledku zavedení základního příjmu
- Osoba A s příjmem 6 000 franků – získá základní příjem ve stejné výši, jaký by byl jeho odvod do systému
- Osoba B s příjmem 1 500 franků – si polepší o 1 000 franků
- Osoba C bez vykazatelných příjmů (např. žena v domácnosti) – získá celou sumu základního příjmu, tj. 2 500 franků

Švýcarsko – nepodmíněný příjem

- Hlavní diskutované nevýhody se týkaly nákladnosti konceptu
- Nárůst veřejných výdajů by byl značný a souvisel by s nutností hledat nové
- Výsledkem by bylo zvýšení daní
- Předpokládalo se například se zdvojnásobením základní sazby DPH na 16 %
- Referendum v červnu 2016 přineslo negativní odpověď

Nizozemí – nepodmíněný příjem

- Experiment v Utrechtu 2015, 2016
- Spolupráce města Utrecht a University of Utrecht (vyhodnocení provede ekonom prof. Loek Groot)
- Sledování více skupin (celkem 6) s různými pravidly pro získání základního příjmu
- Celkem 250 občanů
- Výše částky 900 eur (třetina průměrné mzdy)

Nizozemí – nepodmíněný příjem

- Cílem experimentu bylo zpochybnit negativní postoje proti nepodmíněnému příjmu
- Zájem o experiment vyjádřilo dalších 19 měst
- Silné přesvědčení, že se lidé chovají správně i přes to, že dostávají peníze „za nic“

Itálie – nepodmíněný příjem

- Experiment 2017
- Zapojeno město Livorno
- Výše částky 537 dolarů
- Dočasný charakter dávky – 6 měsíců
- Cílem je snížit chudobu formou podpory občanů v krizové situaci a pomoci jim postavit se na vlastní nohy

Itálie – nepodmíněný příjem

- 2019 – schválení občanského (základního) příjmu jako součást plnění volebního programu
- Výše občanského příjmu – 780 eur – garantovaná hranice chudoby (pro ty, co mají vlastní bydlení je to 500 eur)
- Nejedná se o faktický nepodmíněný příjem
- Příjemci dávky musí splnit řadu podmínek
  - roční příjem nesmí překročit 9 360 euro
  - nesmí být vlastněna nemovitost v ceně vyšší než 30 000 euro (kromě vlastního bydlení)
  - Maximální hranice pro osobní úspory
  - Příjem obdrží na šekové kartě – monitorovány výdaje – limity
  - ... diskuze

Itálie – nepodmíněný příjem

- Diskutabilní jsou některé navrhované podmínky
- Příjemci musí přijmout v prvních 6 měsících podpory přijmout zaměstnání do 100 km od svého bydliště, v dalším období dokonce do 250 km
- Podmínkou je také setrvat v zaměstnání min 2 roky
- Kritici mluví o neudržitelnosti zavedeného systému a o vedlejších efektech nastavených podmínek

Nepodmíněný příjem – výsledky experimentů

- Nedá se zobecnit
- Vždy se našla pozitiva i negativa konceptu
- Experimenty většinou probíhali lokálně, v jednotlivých městech nebo vesnicích
- Lokálně a dobře cílený základní příjem dokáže bojovat proti chudobě a přispívat k příjmové rovnosti
- Nejzásadnější otázky se týkají zajištění udržitelného financování a motivace jednotlivce

Nepodmíněný příjem – názory veřejnosti

- Německý průzkum z roku 2017 v Německu – 11 000 respondentů z 28 zemích EU
- Výsledky průzkumu ukazují, že 68 % evropských občanů jsou základnímu příjmu nakloněni a jsou pro jejich zavedení
- Jako pozitiva vidí ve smysluplnějším trávení volného času – vzdělání, dobrovolnictví
- 24 % lidí se obává ekonomických dopadů zavedení základního příjmu, především pak zvýšených výdajů ze státního rozpočtu a zneužívání některými skupinami osob

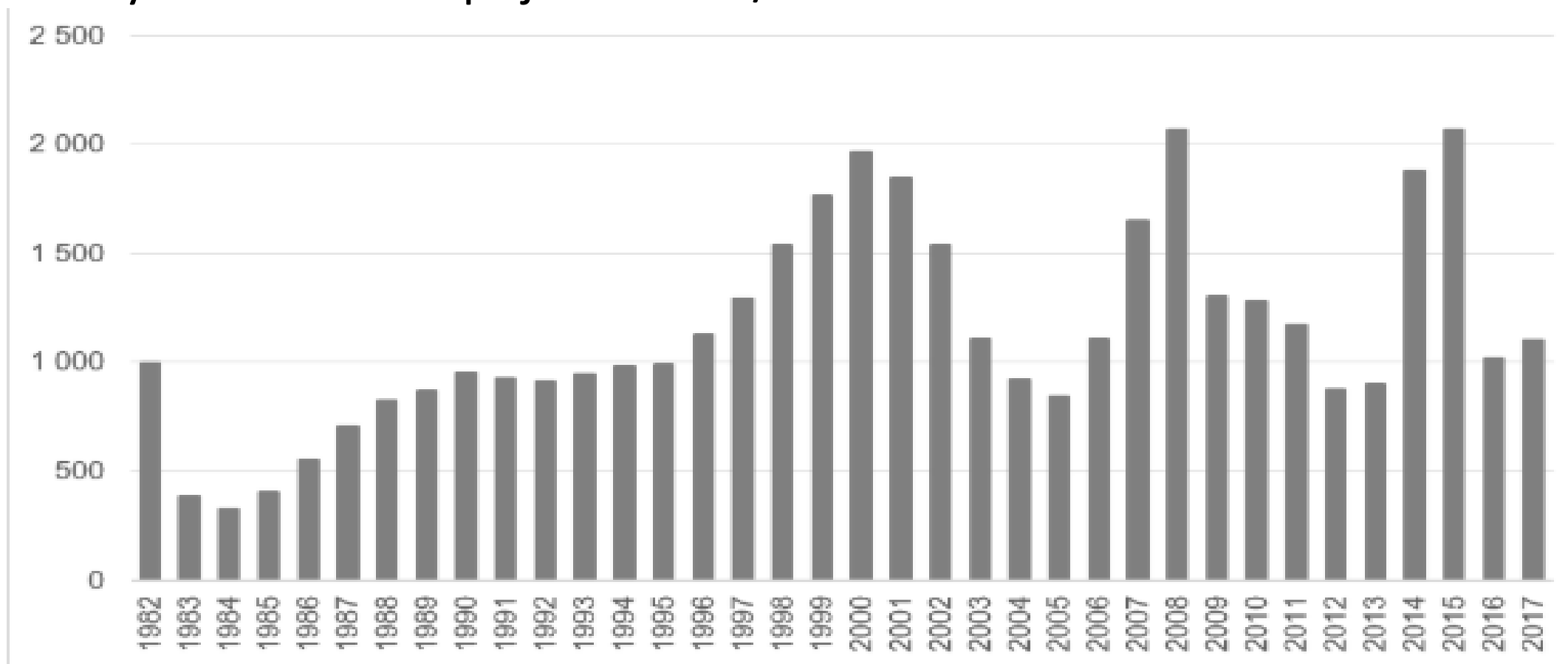
Nepodmíněný příjem – Aljaška

- Fungující systém existuje na Aljašce od roku 1982
- Odlišné výchozí podmínky
- Zdrojem jsou výnosy z těžby ropy
- Charakterem se podobá spíše dividendě, či negativní dani z příjmu
- Výše základního příjmu se každý rok mění (viz následující graf)
- Výše příjmu v průměru odpovídá 6 % osobního příjmu obyvatele

Nepodmíněný příjem – Aljaška

- Výše základního příjmu v USD/rok

Děkuji za pozornost!

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

Toto dílo podléhá licenci Creative Commons
Uveďte původ – Zachovejte licenci 4.0 Mezinárodní.

